

Pulsions sacro-eròtiques al voltant de la magrana

“**J**ULIETA: ‘Te’n vols anar? Si encara no/ clareja; si ha estat el rossinyol/ i no l’alosa el que et punxava/ la poruga orella. Canta de nit a/ dalt del magraner. Creu-me, amor/ meu, ha estat el rossinyol.’ La frase shakespeariana és famosa, no sols pel component ornític –aquell tàndem deliciós de l’alosa enfront del rossinyol–, sinó també per la sorprenent al·lusió al magraner. El poruc Romeu rep l’advertiment de la rossa i pàl·lida amant i es tranquil·litza... Ah, no és una alosa sinó un rossinyol... Un rossinyol que canta a dalt del magraner (en anglès *pomegranate*). El públic anglosaxó degué rebre aquesta referència amb una certa estupefacció: el primer magraner d’Anglaterra havia estat plantat per Enric VIII un segle abans, i no es tractava gens ni mica d’un arbre freqüent. Per què, doncs, aquesta forçada referència al magraner? No hauria estat millor de posar-hi una pomera, o un arbust qualsevol?

Ferran Zurriaga, a l’article “El magraner. La tradició perduda” (*Mètode*, 59), comenta que el magraner, a la tradició pagana, es vincula al món amorós i sensual. I cita un fragment revelador de *Les mil i una nits*, quan Manarassanà recrimina al qui serà el seu marit: “Com goseu dir que els meus pits són magranes/ si el magraner no tindrà mai cap branca/ semblant a aquesta que sosté els meus pits.” A l’antiga Grècia la magrana era l’atribut d’Hera i d’Afrodita, i a Roma el pentinat de les dones es feia en forma de branques de magraner. Al Gabon aquest fruit simbolitzava la fecunditat materna i a l’Índia les dones en bevien el suc per a lluitar contra l’esterilitat. La magrana, doncs, té un alt contingut simbòlic de temptació carnal, si no de pecat: en el mite del rapte de Prosèrpina o Persèfone, la magrana adquireix unes connotacions de culpabilitat o, almenys, de censurable inadvertència: Prosèrpina no va resistir la temptació de menjar-se uns grans de magrana i aquesta fou la causa de la seua permanència periòdica als inferns.

Martí Domínguez

Tanmateix, la mística cristiana, com sol fer amb tants fets pagans, traspasa aquest simbolisme de la fecunditat al pla espiritual: sant Joan de la Creu la considera símbol de perfecció divina; per una altra banda, els Pares de l’Església la compararen amb l’Església de Crist que empara sota una mateixa fe molts pobles, com fa aquest fruit sota l’escorça amb tots els seus grans. Per això, com ens recorda Ferran Zurriaga, la magrana és un element tan volgut en la nostra tradició cultural, i té un paper cabdal al Misteri d’Elx: l’escena del descens de l’àngel en una magrana daurada que s’obre en gallons alliberant oripells és un dels moments més bells i sublims de la nostra cultura.

Aquestes dues pulsions entre una magrana celestial i una d’infernall recorre la història de l’art. Hi ha una magrana bona (cristiana) i una de dolenta (eros). Ah, amics, i totes dues resulten tan temptadores! Perquè com podem no caure embadocats al

davant de la *Madonna della melagrana* de Sandro Botticelli que s’exposa als Uffizi? Aquella madona lànguida, de mirada evanescent, de llavis trèmuls, d’ulls clars, de cabells pentinats en forma de branca de magraner... Però, per una altra banda, com podem resistir-nos a la Prosèrpina de Dante Gabriele Rossetti, que acull la Tate Gallery? Com podem no commoure’ns amb aquella pobra condemnada a l’infern, de cabells negres, llarguissims, amb aquell paper de *femme fatale*. Aquella estimul·lant i temptadora mescla de bellesa i mort... Entre Botticelli i Rossetti, hi cap tota –o almenys bona part– la història dels homes.

“Te’n vols anar? Si encara no clareja...”, diu Julieta al poruc Romeu. És el rossinyol, dalt del magraner, hi insisteix... Aquell magraner –això és clar– era de l’Hades i Julieta –ai– tenia molt més de Prosèrpina que no de madona botticelliana. Potser Shakespeare es va enganyar fent Julieta rossa i no morena... No us sembla?